

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 4 (8692)

25 ЯНВАРЬ

2018 йыл

КИШИ ЮМА

КАНЪТАР АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

Кутлав

Сыйлы дагестанишлар!

Мен сизди Дагестан Республикасынынъ туъзилуъв куъни мен кутлайман. Бу оъзгерис Дагестанда бек маънели эм Россия ман айырылгысыз кесек болады. Бу куън россиянишларды биргелестиреди, онынъ ортак тарихлик бактысы ман, маданият асабалыгы ман байланыслы.

Оъткен йыллар ишинде республикамыз Россия патшалыгын беркитуъвге, элдинъ экономикалык куъшин оърлендируъвге аз куъш салмаган. Солай ок, республикамыз элге эм савлай дуныяга, тарихтинъ яркын бетлеринде атлары язылган, белгилли спортсменлерди, саният аьрекетшилерин савгалаган. Бизим ортак борышымыз – кимлердинъ куъшлери мен тынышлы Дагестан туъзилген, солардынъ етимислери акында тарихлик эсти саклав, заман ман алдыларымызга салынатаган борышларды дурыс шешуъв.

Республикада тийисли законларды тутув, правойорыкты канагатлав, республикадынъ экономикалык потенциалын беркитуъв етимисли социал-экономикалык оърленувдинъ шартларынынъ маънели кесеги болады.

Дагестанишлардынъ патриотизми эм куллыксуьерлиги, биргелесип ислевге тувра каравлары бизге тийисли оъз етимислерин береегине бек сенемен.

Баьринъизге де ден савлыкты, тынышлыкты эм баьри ийгиликлерди йорайман.

В. ВАСИЛЬЕВ,

Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ куллыгын юритуъвши.

«НОГАЙСКИЙ РАЙОН» МО АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

Комиссия туъзилген

Янъыларда «Ногайский район» МО администрациясында ДР-нынъ «Дагестан Республикасында дин организациялары ман биргелес аьрекет этуъв эм олардынъ 2017-нши—2019-ншы йылларга оькимет яклавы» патшалык программасын яшавга шыгарув ман байланыслы болып, дин эм политикалык экстремизмнинъ яйылувына карсы аьрекет этуъв бойынша дин биригувлерди мен (организациялары ман) биргелес аьрекет этуъв бойынша тоьмендеги сырасы ман комиссия туъзилген:

Ярлыкпапов Б.А. – «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ ямагат кавыфсызлыгы бойынша орынбасары – комиссия председатели;

Сарсеев С.А.А. – «Яслык» МЦ МКУ директоры, комиссия председателинынъ орынбасары;

Аджиманбетова З.С. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ Ямагат палатасынынъ председатели, ведущий специалисти – комиссия секретари.

Комиссия агзалары:
Аджибайрамов З.К. – «село Терекли-Мектеб» СП

МО аькимбасы (соьйлесуъвге коьре);

Абубекерова С.К. – район Кыскайкылар советининъ председатели;

Кожаева Э.Ю. – «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы (соьйлесуъвге коьре);

Сантов Э.С. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ Ямагат палатасынынъ председатели;

Муллаев М.К. – Имам А.Ханифа атындагы медресе директорынынъ куллыгын юритуъвши (соьйлесуъвге коьре);

ге коьре);

Атангулов М.М. – район имамлар советининъ председатели (соьйлесуъвге коьре);

Янполов А.А. – Кизляр каласында ДР бойынша РФ УФСБ боьликтинъ 3-нши боьлигининъ етекишиси (соьйлесуъвге коьре);

Койлубаев А.И. – Ногай районы бойынша Россия ОМВД начальниги (соьйлесуъвге коьре);

Тавакалов Г.И. – Приходской советининъ председатели;

Юсупханов М.М. – предприниматель.

Районымызга зарар келтирмейик

«Ногайский район» МО администрациясынынъ кезекли аппарат кенъсуввинде районнынъ маданият боьлигининъ озган 2017-нши йыл узагында эткен куллыгы акында эсап беруъви тынъланды.

Бу соров бойынша район маданият боьлигининъ етекшиси Яхья Кудайбердиев оьткен йыл ишинде район маданият куллыкшылары коьп туьрли шаралар уйгынлап озгарганын билдирди. Солардынъ сырасында – аьр бир патшалык байрамы, эстеликли эм данькы, сыйлы кеспи куьнлери мен байланыслы амал-ламалар, туьрли тематикалы юмалыклар, конкурс-лар, каравлар, ногай поэтлери Ф.Сидахметовадынъ, Г.Бекмуратовадынъ, М-А. Хановтынъ мерекели кешликлери эм сондай баскалары.

Айырым кепте Я. Кудайбердиев район авылларынынъ маданият уйлеринынъ хыйлысы кыста йылы-тылмайтаганы эм солар-

дынъ материал-техникалык аьллери, маданият куллыкшыларынынъ кыйын аклары ман байланыслы маъселелерди белгиледи. «Етекшилер, авыл аькимлер баслары келедилер эм кетедилер, ама маданият, Тувган Элимиз каладылар, – деди ол, – эм сога маъне бермеге биз кайсы заманларда да борышлымыз». Я.Кудайбердиев район администрациясы, авыл администрациялары эм маданият боьлиги бу маъселелерди биргелесип шешпеге керегине эс эттирди.

Йыйында «Ногайский район» МО администрация аькимбасы Мухтарбий Аджеков район яшавшылары арасында вацап эм фейсбук байланыс амаллары ман таралатаган хабарлар

акында оъз ойын билдирди. Онынъ айтувы ман, соларда бирерде питне билдирувлерди язатаганлар бас деп ога, М.Аджековка тувыл, савлайы районга зарарын келтиредилер. Янъыларда соьйтип критикага йоьлыктырылган «Агроплюс» компаниясы фитомелиорация боьйынша Россияда энъ де ийги предприятиялердинъ бириси болады. «Агроплюс» оькиметке 5 йыл ишиндеги баьри тийисли тоьлевлерин де тоьлеген. М.Аджековтынъ соьзлери мен буьгуьнлерде бизим район эт продукциясын Иранга йиберуъв акында сондагы бажарымлы эпшил аьдемлер мен аян контракт туъзген. «Райондагы тери асыллавы цех те оьткен юма Турцияга баслапкы асыллавы оьткен тери продукциясын йиберип баслаган. Бизим продукциямыз дуныя рыногы-

на шыгып туры. Ол яман ис пе? Язатаганлар мине мундай ислерди куьналейдилер. Оьзининъ тувган районына зарар келтирип, сондай тоьмен оьлшемлерге дейим туьспеге ярамас. Бир-биримизди кирлев – ол бизге келиссиз, бизди ыспайламайтаган ис», – деди район етекшиси.

Коьтерилген маъселе мен байланыста оъз ойларын район депутаты Рустем Гапаров, район ясуьйкенлер советининъ председатели Рашид Мурзагишиев, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы Зейдулла Аджибайрамов айттылар. Олар баьриси де халкты навазсыландыратаган сондай хабарларды язувды койдырмага, сондайларга карсы керек болса каты амаллар кулланмага керегин айтып белгиледилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

18-нши МАРТ – САЙЛАВЛАР КУЪНИ

Дурыс эм таза болып оьтсинлер

Быйыл 18-нши мартта Россия Президентин сайлавлар ман байланыста «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасындагы ясуьйкенлер, район ветеранлар, хатын-кызлар, район ямагат советлерининъ эм Ногай район территориаллык сайлав комиссиясынынъ биргелес йыйыны болып оьтти.

Йыйыннынъ биринши соровы бойынша келеяткан РФ Президентин сайлавларды тийисли дережеде оьткеруъв акында соьз Ногай район ТИК председатели Али-Макка Ганиевке берилди. Ол йыйылганларды район сайлавшылар саны ман таныстырды. Район сайлав комиссиясы «Ногайский район» МО администрациясы ман бирге сайлавларды аьзирлев эм оьткеруъв уьстинде куллык юритеди. Сайлавшылар списокларыннан оьлген аьдемлерди тайдырув бойынша график туъзилген. Март айынынъ басына ол куллык тамамланаяк. Район ТИК председатели сайлавшылардынъ ьхтыярлары, 2017-нши йылда Сайлавлар акында Россия законодательствосына киргистилген маънели туьрленислер акында хабарлады.

Район хатын-кызлар советининъ председатели Сабират Абубекерова янъыларда Дагестан Аькимбасынынъ куллыгын юритуъвши Владимир Васильев пен оьткерилген йоьлыгыста хатын-кызлар советлери атыннан сайлавларда кыскайкылар да каравшылар болмага керек деген соров коьтерилгенин белгиледи. Онынъ соьзи мен, ызгы йылларда район сайлавшылар саны 460 аьдемге кемиген. Сонынъ бас себеби – район яшавшыларынынъ баска регионларга ислемеге кетуъви. «Биз февраль айдынъ басына келеяткан сайлавлар ман байланыста яслар ман куллык юритуъвди планымызга киргисткенмиз», – деди ол.

Район ясуьйкенлер советининъ председатели Рашид Мурзагишиев оьзининъ соьзинде сайлавшылардынъ коьбиси сайлавлар дурыс йорыгы ман, таза болып оьткенин суьетаганын билдирди. Ол сайлавлардынъ сырагылары уьшин яваплык толы кебинде участок сайлав комиссияларына эм ерли власть органларына салынатаганын белгиледи.

Биринши соров ойласылып болган сонъ, район ветеранлар советининъ председатели Акманбет Сангишиев район сайлавшыларына, ямагат организацияларына каратылган шақырувдынъ проектин оқыды. Сол проектке коьре баьри оьлшемли район сайлав комиссияларына сайлавларды дурыс эм таза аьлде оьткермеге маслагат этилинеди. Яслар сайлавларга келмеге эм оъз гражданлык борышын толтырмага тийисли.

Йыйыннынъ экинши соровы бойынша район ямагат советининъ председатели Эльмурза Саитов соьйледи. Онынъ айтувы ман, баьри ерли самоуправление органлары да район еринде экстремизм мен терроризмнинъ алдын шалув бойынша куллыклар юритпеге борышлы. Сол куллыкларды амал болган шаклы экстремист идеяларын таралтувшылардан оза берип оьткеруъв керегеди. Соны ман бирге, Э.Саитовтынъ ойы ман, халк алдында экстремизм мен терроризмнинъ кыянатлык ой-ниетининъ бетин ашув – ол уьйкен маънели ис. Сол мырат пан каерде де семинарлар, кенъеслер озгарылмага керек. Авыл ерлеринде авыл гражданларынынъ сходларын оьткермеге тарык болады. Соьзининъ ызында Э.Саитов бу маъселе мен байланыста аьзирленген шақырувдынъ проектин оқыды.

М. ЮНУСОВ.

РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

от «22» января 2018 г. № 02

О комиссии
по противодействию
коррупции в МО
«Ногайский район»

В соответствии с Федеральным законом от 25 декабря 2008 года № 273-ФЗ «О противодействии коррупции», Указом Президента Российской Федерации от 15 июля 2015 г. № 364 «О мерах по совершенствованию организации деятельности в области противодействия коррупции», Законом Республики Дагестан от 07 апреля 2009 года № 21 «О противодействии коррупции в Республике Дагестан», Указом Главы Республики Дагестан от 14 октября 2015 г. № 248 «О мерах по совершенствованию организации деятельности в области противодействия коррупции», постановляю:

1. Образовать Комиссию по противодействию коррупции в МО «Ногайский район».

2. Утвердить Положение о Комиссии по противодействию коррупции в МО «Ногайский район» согласно приложению № 1;

3. Утвердить Состав Комиссии по противодействию коррупции в МО «Ногайский район» согласно приложению № 2.

4. Признать утратившим силу постановление Главы МО «Ногайский район» от 21.01.2015 г. № 02 «Об утверждении Совета при Главе МО «Ногайский район» по противодействию коррупции».

5. Опубликовать настоящее постановление на страницах республиканской газеты «Голос степи».

6. Настоящее постановление вступает в силу со дня его официального опубликования.

Глава администрации МО
«Ногайский район» М.КАДЖЕКОВ.

ЯСУЙКЕНИМИЗ АКЫНДА

Аьлемет аьдем

Кумлы авыл Ясуьйкенлерининь советининь председатели, мени мен бир класста окыган тенъ-досым Зейнадулла Менлиалиев бир куьн йолыкканда мага: «Бизим авылда аьлемет аьдем яшайды, сонынъ акында язув керек эди» деди. Мени, журналистти эм язувшыды, элбетте, ол аьдем кызыксындырмай болмады эм бир куьн заман тавып, Кумлы авылына йолландым.

Сексен ясына янаскан болса да, Казбий Умаров бизди олтырган орынныннан шугыл турып, ашык коьнъили мен йолыкты. Сонъ, оны ман хабарлай келип, ол соьзге де шебер, оьнерли аьдем экени билинди. Ол оьзининъ яшавы акында хабарлаганы да савлай таварых эди.

— Мен 1938-нши йыл Сылув-Тобье авылында тувганман. Атам 1941-нши йыл фронта кетти, мен ол заман ойнап юретаган бала эдим. (Ойлап каранъыз, ол да баладынъ ясыннынъ кадерине белги беруьв тувыл ма? М.К.) Коьп кыйынлык коьрдик. Аш, яланъаш, карда яланъаяк. Аьдемлер йолда сисип-коьбип оьле-ятырлар. Авыл советтен аьдемлер келип, балаларды детдомга аькетеек болады. Анам мени бермеген. «Мага не болса, балаларыма да сол болар» деген. Анам кайратлы кыскааякы эди. Агам Касымды эм мени фронта аькетип, атамызга коьрсеткен. «Балаларды атасына коьрсеттим, энди оьлсем де кайгырмайман» дейтаган болган анам.

— Агам Багайск каладынъ касында фашистлер мен согысып ян берген, — деп бардыра-

ды оьз хабарын Казбий-агав. — Анам Хади-жат сол авыр йылларда уйдеги бар затларды сатып, оьлген атамнынъ кийимлерин сатып, бизди саклаган. Мен анамнан «Оьтпек кайда?», — деп сораганда, ол мага: «Касыктынъ астында», — деп яваплаганы эсимде. Ал энди оьзининъз ойлап каранъыз, касыктынъ астына не кадер оьтпек сыймага болады.

Казбий яслайын 10 йыл кой багады. Казбийдинъ айтувына коьре, кой баккан уьшин оларга кыйын ак тоьлемейдилер, тамак саклап юредилер. Арсланбек авылында школада 1955-нши йыл ол 7 класс битеди. Школа-интернатта олар 200 бала болып окыганлар. Заман кайдай авыр болса да, Совет власти аьр дайым да балалардынъ акында каьр шеккенине, оларга билим бермеге шалысканына эс бермей болмайсынъ. Совет власти аьруьв анълаган билимсиз балалар оьскен элдинъ куьни каранъа экенин.

Казбий-агавдынъ бас кесписи — механизатор, ол тракторда 35 йыл куллык эткен. Намыслы кепте, кайратлы ислеген. Сонынъ

акында онынъ «Коммунистше истинъ алдышысы», «Социалист базластынъ енъуьвши-си», «Он биринши бесйыллыктынъ алдышысы» деген эм баска савгалар шайытлайдылар.

Сол йылларда Салимет-абай Умарова балаларды тербиялав ман каьр шеккен. Олар 5 кыз, уьш кеде оьстирип, асыл эткенлер. Салимет-абай «Материнская слава» деген экинши дережелли орден мен савгаланган.

Мине сондай уьйкен эм сыйлы йолды оьткенлер Казбий эм Салимет Умаровлар. Биревге яманлык ойламай, кайратлы ислерин эткен, балаларын тербиялаган-оьстирген Казбийдей эм Салиметтей аьдемлер тувыл ма яшав йоллары ман оьктемсимега болаганы.

Кумлы авылында Умаровлардынъ уьйинде тоьрде хабарлаймыз. Казбий-агав айтувлар, такпаклар, юмаклар, йырлар коьп биледи. Мине солардынъ аз кесеги.

* Тентектинъ куьши белинде,

Йьравдынъ куьши тилинде.

* Тилим байланса — соьзим калар,

Оьзим оьлсем де — халкым йырлар.

* Не пислик сен этсенъ де,

Эл билмес деп ойлама.

Оьзининъ арам йолынъа

Баскаларды оьнълама.

* Эдаплыдан кыз алсанъ,

Арбанънынъ басын етер .

Терисаяк кыскааякы

Эр кисидинъ алдын оьтер.

Хабарлап олтырганда Казбий-агав коьп кызыклы айтувлар, такпаклар, юмаклар айтты. Агавымыздынъ сол шаклы затлар билетаганы мени аьжейипке калдырды. Ама энъ де уьйкен аьжейип мени алдыда карап турган болыпты — Казбий-агавымыз оьзи де яглавлар, йырлар язады экентагы. Онынъ йырлары, поэма-лары мага тилининъ байлыгы ман, иште-лигининъ теренлиги мен ярады. Амал болса, олар «Шоьл тавысы» газетасынынъ бетлеринде де баспаланар деп сенемиз.

Казбий Умаровтынъ акында аьли де айткандай хабар коьп. Хабар бугуьнгиги мен кутылмас деп ойлайман. Бир ягыннан, ол оьзининъ акында язган шыгармаларында да ашык айткан. Онынъ бактысы болса сондай маьнеге тийисли.

МАГОМЕТ КОЖАЕВ.

Суьврете: К.Умаров (ортада соьй-леп туры).

САВДУНЫЯЛЫК ВЫСТАВКА

Келеектегиге ийги ниет пен

Оьткен йылдынъ 4-нши сентябриндеги Россия Федерациясынынъ Оькиметининъ распоряжениесине коьре «Заявочный комитет ЭКСПО-2025» деген коммерциялык тувыл автономлы организациясы ман Екатеринбург калады 2025-нши йылда Савдуныялык ЭКСПО выставкасын оьктуруьвге ыхтыяр алуьвга коьрсетуьв мен байланыслы шараларды аьзирлев эм оьктуруьв бойынша куллык юритиледи. РФ Оькиметининъ сондай карарына коьре Россия Федерациясынынъ Оькиметининъ Председателинынъ орынбасары А.В.Дворковичтинъ етекшилиги мен «ЭКСПО-2025» деп аталган уйгынлав комитети туьзилген. Екатеринбург калады сондай ыхтыярды алуьвга коьрсетуьвди Россия Президенти Владимир Путин эм РФ Оькиметининъ Председатели Дмитрий Медведев хош коьргенлер.

ЭКСПО-2025 выставкасын оьктуруьвши калады сайлав бойынша карар быйылдынъ ноябрь айында Париж калада болып озаяк выставкалардынъ Халклар ара бюросынынъ 164-нши Генераллык Ассамблеясында кабыл этилинеек. Соны ман бирге ЭКСПО-2025 выставкасын оьктуруьвге ыхтыяр алуьв уьшин куьресте Россиядынъ енъуьвининъ маьнели факторларынынъ бириси Россия Федерациясынынъ баьри регионларынынъ белсенли

кепте сол иске кирусуйви болады.

«Россияда бу уьйкен гуманитарлык эм технологиялык акыл-ойдынъ ярмалыгын оьзинде оьткергендей баьри мырсатлары да бар, — деп белгилеген РФ промышленность эм савда министри Денис Мантуров. — Ызгы 25 йыллар ишинде бизим элимизде коьплеген уьйкен халклар ара политикалык, экономикалык, маданият эм спорт форумлары оьткерилген. Биз конакларды хош коьрип алмага суьемиз эм алып та боламыз. Россия — онынъ Президенти, толтыруьшы эм законодательлик власть органлары негизинде — 2025-нши йылдагы Савдуныялык выставкасын минсиз эм энъ де йогары дережеде оьктуруьв уьшин баьри керекли шартлар да туьзилеегине сендиреди».

«ЭКСПО-2025» деген мастер-планын презентация кебинде оьткере келип, «ЭКСПО-2025» аьризе беруьвши россия комитетининъ етекшиси Светлана Сагайдак булай деп белгилеген: «Биз келеектегидинъ каласын, технологиялар тек бир ниетке — аьдемлерди насипли этуьвге каратылган янъы дуньядынъ келпетин туьзермиз».

Эгер выставка Екатеринбургта оьткерилсе, ол заман Уралдынъ бас каласына янъы турак уьйлер микрорайоны, спорт, ис эм маданият майданлары, янъы инженер эм коьклик инфраструктурасы куллануьвга калааяк.

ДАНЪКЛЫ КУЬНЛЕР

Халк эсинде дайымга

27-нши январьде Ленинград каладынъ курсавы тайдырылганына 74 йыл толады. Бу курсав Уллы Атамыз согысынынъ энъ де кайгылы эм коркынышлы бетлерининъ бири-си. Ленинградка немец-фашист аьскерлери оьз курсавын 1941-нши йылдынъ 8-нши сентябринде салганлар эм ол тек 1944-нши йылдынъ 27-нши январинде совет аьскерлерининъ куьши мен тайдырылган. Соьйтип кала яшавшылары 872 куьн узагын-да элимизден айырылып турган. Совет аьскер-шилери Ленинград курсавын 1943-нши йылдынъ 18-нши январинде йьрганлар, а толысынша соны тек бир йылдан сонъ, 1944-нши йылдынъ 27-нши январинде тайдырып, кала-

ды босатканлар. Туьрли билдируьвлерге коьре, блокада йыллары ишинде 600 мынъ аьдемнен 1,5 миллион аьдемге дейим оьлген деп саналады. Солардынъ тек 3 проценти фашистлер бомбаларыннан эм топларыннан оьлген, 97 проценти ашлыктан кырылган.

Соны ман 27-нши январь куьни элимиздинъ Аьскершилик данъкынынъ куьни деп саналады. Бу дунья коьрме-ген кайгылы ислер болып оьткен калада аьр йыл сайын сол куьн фашизм совет аьдемлерине кайдай эзиеклик эм корлык коьрсеткенин эш бирев де эм бир заман да мутпасын деген ниет пен эстеликли шаралар озгарылады. Алдынгы йылларда бу куьн элимиз бойынша «Ленинград каладынъ блокадасы тайдырылган

куьн (1944)» деп аталаткан эди. 2013-нши йылда Россия Президенти Владимир Путин «Россиядынъ аьскер-шилик данъкылыгынинъ эм эстеликли куьнлери акында» деген федераллык законнынъ 1-нши статьясына туьрленис-лер киргистуьв акында» деп аталган законга кол баскан. Соннан бери бу куьн «Ленинград калады немец-фашист аьскерлерининъ курсавыннан совет аьскерлери толы кебинде босатуьв куьни (1944)» деп аталады.

Аьлиги заманда Санкт-Петербург каласы муннан 74 йыл артта сондай уьйкен корлык эм йойымлар коьргени акын-да тек кайгылы эскеруьв-лер, суьвретлер, согыс йылларындагы дневниклер эм баска эстеликлер шайытлайды.

Ана тилимизде газетады алып басладык

«Шоыл тавысы» республикалык газетасынын биринши номерлери де Сургут районуна дейим еттилер. Ана тилинде газетадын бар болганы, ногай халкымыздын арасында оьтетаган озгерислерди билип турув бизди бек суьиндиреди. Бу газета тек Ногай районуна тувыл, буьгуьнлерде, газетадын бас редакторы Эльмира Кожоевадын эм республика бойынша ямагат-политикалык «Шоыл тавысы» газетасынын куллыкшыларынын куьши мен бизим округымызда да яйылдырылып басланды.

Газетадын редакциясына келеекте де бийик оьрленуьвлерди йораймыз.

БИЛДИРУЬВ

ДАГЕСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ИС РЫНОГЫНДА КУЛЛЫК ПАН КАНАГАТЛАВ ЯКТАН ЕТИСПЕВЛИКТИ АЗАЙТУВ БОЙЫНША КОСЫМША ШАРАЛАРДЫ ЯШАВГА ШЫГАРУВ АКЫНДА

Ис орынларды туьзуьв эм саклав мыратта, 2018-нши йылда Дагестан Республикасынын еринде курылыс тармагында курорт-туристлик комплексте ис пен канагатлавды ийгилендируьв уьшин «Дагестан Республикасында ис рынокты оьрлендируьвге эм кадрлар мырсатларын сайгаластырувга каратылган косымша шараларды яшавга шыгарув» патшалык программасын яшавга шыгарув каралады. (армаган – Программа).

Дагестан Республикасынын Оькиметинин келисли токтасынын проекти азир этилген.

Программа ис орынларды туьзуьвге эм саклавга кызыксындырувга, яшавшыларды курылыс тармагында эм курорт-туристлик комплексте ис пен канагатлавга, орта эм йогары кеспилик билим

беретаган организацияларды кутарганларды куллыкка салувга, экономикадагы баска негативли оньланысларды тайдырувга каратылган.

Программа 2018-нши йылга эсапланган эм онда тоьмендеги шаралар яшавга шыгарылмага каралады:

- куллыктан тайдырылмага кавыфлыгы бар аьдемлерди эм курылыс тармагында эм курорт-туристлик комплексте дайымга куллыкка алынган аьдемлерди бас деп кеспиге окытув, косымша кеспилик билим беруьв эм уьйретуьв (баьриси 892 аьдем);

- янгы ис орынлар ашув ман байланыслы предпринимательлик аьрекетти коьтергишлев (баьриси ислеьейтаган 100 граждандар);

- ишлилердин эм куллыгы йоклардын квалификациясына

бойсынуьвсыз баа беруьв (баьриси 300 куллыкшы яде ислеьейтаган граждандар);

- орта эм йогары кеспилик билим беретаган организацияларды кутарганларды ис сулыбын алуьвга уьйретуьв (баьриси 221 аьдем).

Соны ман, Программда катнасатаган аьдемлердин саны баьриси 1513 аьдем болады.

Янгы ис орынлар ашув ман байланыслы предпринимательлик аьрекетшиге куллыгын юритуьв уьшин бир кере 200000 маьнет бериледи.

Акша предпринимательлик аьрекет басляк яде предпринимательлик аьрекетин кеьейтеек аьдемге, сонда куллык пан каьр шекпеге суьетаган ислеьейтаган кисиге берилеек. Акша бас деп ясларга эм сакатларга бериледи.

АВЫЛДАСЫМЫЗ АКЫНДА

Кесписин юреги мен сайлаган

Аьр кеспинин де оз сырлары да, кыйынлыклары да бар. Тек исин суьйип бардырган аьдемге олар да буршав бермейдилер.

Полиция куллыкшысынын ис борышлары – боьген де енйиллерден тувыл. Кыянатлыклардын алдын шалув, тынышлы граждандардын ыхтыярларын яклав, тыныш болмаган аьлге туьскенлерди коршалав – олардын ислеринин бас борышлары. Сол алдына салынган борышларды бир иркуьвсиз яс полиция куллыкшысы Азамат Аджигельди уьылы Тунгатов участковый орынында бардырып келеди. Азаматтай ясларга карап, яс болса да, исин намыслы, йигерли кепте толтырады деп айтпага болады.

Ол, Терекли-Мектеб авылынын орта школасын уьстинликли битирип, баслап Россия МВД-сынын Краснодар патшалык университетинин Астрахань каласындагы филиалында, сонь Саратов каласынын патшалык

университетинин юридический факультетинде заочный боьлинде окып билим алады. Ол ис аьрекетти бойынша бизим Таьгли Булак авылымызда да участковый болып куллык этип кетти. Ис аьрекетти бойынша биз оны тек ийги куллыкшы этип коьрдик. Азамат бизим школамызга да бир неше кере конак болып келди, окувшылар ман пайдалы хабарласуьвлар юритти. Терроризм эм экстремизм темаларына

соьйлеп, соларга кайтип карсы турув акында профилактикалык ислерин юритти.

Буьгуьнлерде Азамат Тунгатов оз исин намыслы кепте Терекли-Мектеб авылында участковый болып бардырады. Ол ис йыллары ишинде (солар онда айлак коьп болмаса да), тек ийги атакты казанып келеди, ис йолдаслары арасында да сый-оьрмет пен пайдаланады. Онын ийги исине коьплеген разылык хатлары ман грамоталары шайьт боладылар.

Азаматтын аьли де ис йыллары алдыда, сол йылларда биз ога тек ийгиликлер, карьера сокпагы тек йогарыга алып барганын йораймыз.

Буьгуьнлерде ол озинин тувган куьнин белгиледи. Биз Таьгли Булак авылынын яшавшылары атыннан ога ден савлыкты, уьстинликлерди йораймыз.

Г. ЯНГАЗИЕВА,
окутуьвы.

Суьвретте: *А. Тунгатов.*

СТАЛИНГРАД СОГЫСЫНЫНЪ 75 ЙЫЛЛЫГЫНА

Эдилде тувган данъклы эрлигимиз

Экинши дуьня кавгасынын тарихинде Сталинград каласы уьшин болып озган соьгислар энъ де уьйкен эм кан тоьгисли болады. Ол 1942-нши йылдын 17-нши июлиннен 1943-нши йылдын 2-нши февралине дейим юритилген эм совет аьскерлеринин данъклы енъуьви мен кутылган.

Ол куьнлерде элимиздин куьбыла-куьнбатар ягындагы фронтта туьзилген аьллер бек авыр эди. Немец-фашист аьскерлерин йорыгы ман Сталинградка йибермес уьшин Тен (Дон) эм Эдил йылгаларынын аралыгында каты урыслар оздылар. Солар 17-нши июльден 10-ншы августка дейим соьылдылар. Сталинград фронтынын командующийи, Совет Союзынын Маршалы А.Еременко озинин эскеруьвлеринде булай деп язган: «23-нши августта соьгис Сталинградка да етти. Калага душпан самолетлары авыр бомбалар тасладылар. Сол бомбалар коьп зарар келтирди. Айтпага, кала орталыгы янып соьнди...».

Сталинград уьшин соьгисларда эки якта 2 миллионнан артык аьдемлер, 2600 тоьплар, минометлар, 2000 танктар, самолеттар ортакшылык эткен. Калады баьтирлерше 62-нши эм 64-нши армиялар (етекшилер В.Чуйков эм М.Шумилов) аьскершилер коршалоганлар. Сталинградты коршалаьда савлай совет элимиздин баьри халкларынын ваькиллери де йигитлерше катнасканлар, каладын тек озиннен фронтка 50 мыннан артык аьдем кеткен. Сонда калган яшавшылар эр кисилерден балаларга дейим совет аьскершилерине оз коьмегин эткенлер. Олар заводта ислеь буьзылган танктарды ярастырганлар, дав савытларын азирлегенлер. Сол эстеликли авыр куьнлерде аьскерши-снайпер Василий Зайцевтин: «Эдилдин аргы ягасында бизге ер йок! Элимиздин, халкымыздын буйрыгы ман бизге онда йол яьык...» – деген соьзлери аьр бир аьдемнин юрегинде эди. Сталинград уьшин айлак та кыйынлы каты урыслар 1942-нши йылдын октябрь-ноябрь айларында болып оьттилер. Фашистлер кеше-куьндизи токтамай, кала эм онын коршалаьшыларына карсы атыслар юритип турдылар. Каты урыслар аьр бир орам эм уьй уьшин бардырылган. Айтпага, совет аьскершилер Яков Федот уьылы Павловтын етекшилиги мен тек бир уьйди 58 куьн эм кеше коршалаганлар

Сталинград уьшин соьгислар 6 ай ярым юритилген. Не шаклы куьш салуьына карамастан, немецлер командованиеси калады алып болмады. Совет Оьр Бас Командованиеси гитлершилерди коршалаь соьгислары ман талдырып болган сонъ, 19-ншы ноябрьде мынълаган тоьплардын атуьларыннан сонъ (сол куьн эндигиси ракета эм артиллерия аьскерлеринин куьни деп саналады), савлай фронт бойынша бизим аьскершилерди алдыга коьтердилер. Соьйтип, ноябрьдин ызында Сталинград эм Дон фронтлары-

нын армиялары Калач деген кала юьыгында бирге косылганлар эм сонын сырагысында немец-фашист аьскерлеринин уьйкен куьбин (айтылган фельдмаршал Ф.Паулюстын 6-ншы армиясы), 330 мыннан артык аьдемлерин курсавда калдырганлар. Оларды курсавдан шыгараяк болып йогары немец командованиеси коьп кыйын салды, ама совет аьскершилер сол планлардын баьринсин де буьздылар. Соны ман 1943-нши йылдын 2-нши февралинде Сталинград туьбиндеги соьгис халкымыздын уьйкен данъклы енъуьви мен кутылган. Эдил йылга бойында болып оьткен урысларда элимиздин баьри миллетлери мен бирге бизим ердеслеримиз де йигитлерше катнаскан. Коьп ногай йигитлери солардан кери кайтпай, Тувган Элимиздин эркинлиги уьшин аьзиз янларын бергенлер. Мен олардын бизге белгили болганларын атлыаты ман атамага суьемен. Олар: Арабаш Абдулкадьров, Каирбек Абдулакимов, Юсуп, Ажакав, Язу (тукымлары белгисиз), Аджиюсуп Амильчанов, Кутай Анбужанов, Осман Абдулсылаев, Дильманбет Бекеев, Аслан Гусейнов, Аджи-гайтар Джумакаев, Сатылбай Койлакаев, Савкат Кадилов, Калишбай Караев, Аджибайрам Кельдасов, Джамал Кокуров, Язманбет Нукаев (Нуков), Шерпей Койлубаев, Аджикул Мукушев, Байбош Отегенов, Оразманбет Рагимов эм тагы да коьп баскалары. Нариман авыл яшавшысы, лейтенант Абдулкерим Эдильбаевтин тукумы айтуьлы Мамай тоьбедеги Данъклык мемориалынын 32-нши Кызыл Байрагына дайымлыкка язылган.

Сталинград каласын коршалаьда катнасып, сонъында тувган Ногай шоьллигине Ибрагим Гапаров, Байтув Кельдасов, Асан Межитов, Джамалдин Тагланов, Якуб Уразакаев, Эсуьв Янмурзаев, Шота Ярлыкапов, Касым Рамазанов, Александр Тихонов эм 1945-нши йылдагы тарих Енъуьв парадынын ортакшысы Кошманбет Кидирнязов эм баскалары кайтып келгенлер. Олар Уллы Аталык соьгисы биткен сонъ ата юргындагы дав йылларында буьзылган авылларын аякка тургызганлар. Коьбисинин соьгиста алган савгаларына тынышлы замандагы белсенли куллыгы уьшин ис орденлери эм медальлери де косылдылар. Сондайлардын акында белгили орыс совет поэти Владимир Маяковский: «Бу аьдемлерден мыктар этсек десенъиз, дуьняда олардан берк мыктар болмас эди», – деп язган.

А. САНГИШИЕВ,

Ногай район Ветеранлар советинин председатели.

ЕРЛИ САМОУПРАВЛЕНИЕ

РЕШЕНИЕ № 62

СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ «СЕЛЬСОВЕТ ОРТАТЮБИНСКИЙ»

НОГАЙСКОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН 3 -го СОЗЫВА

31.12.2017 г.

с.Орта-Тюбе

«О принятии бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет «Ортатюбинский» на 2018 год»

Сессия Собраниа депутатов муниципального образования сельского поселения «сельсовет Ортатюбинский» решает:

1. Принять бюджет МО СП «сельсовет Ортатюбинский» Ногайского района на 2018 год по доходам 5356735 в сумме руб. и по расходам в сумме 5356735 руб. согласно приложениям № 1 и № 2.

2. Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Ортатюбинский» 2018 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органа местного самоуправления.

В 2017 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам:

- налог на доходы физических лиц – 2% - 32000 руб.;

- единый сельхозналог – 30% - 52000 руб.;

- земельный налог – 100% - 10000 руб.;

- налог на имущество физических лиц – 100% - 98000 руб.;

- арендная плата, а также средства от продажи права на заключение договоров аренды за земли, находящиеся в собственности поселений – 100% - 3578952 руб

- Прочие неналоговые доходы бюджетов поселений - 100% - 50000 руб

- дотации – 392640 руб,

- субвенция – 126000 руб,

- межбюджетные трансферты – 891783 руб,

3. Учесть в местном бюджете на 2018 год поступление доходов по основным источникам в объеме

Приложение № 1

Доходы местного бюджета

№№	Наименование	Сумма
1	НДФЛ	32000
2	ЕСХН	52000
3	Налог на имущество физических лиц	98000
4	Земельный налог	10000
5	Арендная плата, а также средства о продажи права на заключение договора аренды	3578952
6	Прочие неналоговые доходы бюджетов поселений	50000
	Итого собственных доходов	3820952
8	Дотации	500000
9	Субвенции	126000
10	Межбюджетные трансферты	891783
11	Субсидии(остаток на 01.01.2016г)	18000
		5356735

Председатель сельского собрания МО СП «сельсовет Ортатюбинский»

З.М.Отегенов

По расходам администрации МО СП «сельсовет Ортатюбинский» на 2018 год

№	Наименование	управление	Ц\бухг	СДК	Резервный фонд	ВУС	ЖКХ	ФК и спорт	Мат.п	Дорожный фонд	Итого
211	Заработная плата	609623	318804	501804		96774					1527005
212	Прочие выплаты	3000	1000								4000
213	Начисление на оплату	184106	96280	151545		29226					461157
222	Транспортные расходы						30000				30000
223	Коммунальные услуги						200000				200000
225	Работы,услуги по содержанию имущества						277070			891783	1168853
226	Прочие услуги	468720	30000				347000				845720
290	Прочие расходы	30000		80000	150000		50000	50000			360000
310	Увеличение стоимости ОС						30000				30000
340	Увеличение стоимости МЗ	50000	30000	50000			350000	200000			680000
262	Материальная помощь								50000		
Итого		1345449	476084	783349	150000	126000	1284070	250000	50000	891783	5356735

Председатель сельского собрания МО СП «сельсовет Ортатюбинский»

З.М.Отегенов

РЕШЕНИЕ № 31

14 -ой СЕССИИ III-го СОЗЫВА ДЕПУТАТОВ СЕЛЬСКОГО СОБРАНИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ «СЕЛЬСОВЕТ КАРАСУВСКИЙ»

29 декабря 2017 г .

с. Карасу

«О принятии бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» на 2018 год»

Сессия Собраниа депутатов муниципально-го образования сельского поселения «сельсовет Карасувский» решает:

1. Принять бюджет МО СП «сельсовет Карасувский» Ногайского района на 2018 год по доходам в сумме 2596.181 тыс. руб. и по расходам в сумме 2596.181 тыс. руб. согласно приложениям № 1 и № 2.

2. Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Карасувский» 2018 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органа местного самоуправления.

В 2018 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам:

- налог на доходы физических лиц – 2% (20 000 руб).;

- единый сельхозналог - 30% (40000 руб).;

- земельный налог – 100% (40 000руб).;

- налог на имущество физических лиц – 100% (60 000 руб).;

- неналоговые доходы – 100% (780 000 руб).

Итого собственных доходов – (940 000 руб.)

- дотации – 1165 500 руб.;

- субвенция - 66 000руб.

- межбюджетные трансферты – 424.681 руб.

3. Учесть в местном бюджете на 2018 год поступление доходов по основным источникам в объеме согласно приложения № 1.

4. Утвердить распределение расходов мест-

Приложение № 1

Администрация МО СП «сельсовет Карасувский» Ногайского района РД

Доходы местного бюджета на 2018 год.

№	Наименование	Сумма
1	НДФЛ	20000
2	ЕСХН	40000
3	Налог имущество физических лиц	60000
4	Земельный налог	40000
5	Арендная плата, а также средства о продажи права на заключение договора аренды	7800000
	Итого собственных доходов	9400000
6	Дотации	1165 500
7	Субвенции	66000
8	Дорожный фонд	424681
	ИТОГО	2596181

Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Карасувский»

Динакаев Я.С.

Расходы бюджета МО СП «сельсовет Карасувский» Ногайского района РД на 2018г.

	211	213	221	222	223	225	226	290	851	852	853	310	340	Итого:
Упр.	502.044	151.617	40.0	40.0	80.0	-	40.0	95.0	40.0	40.0	40.0	95.0	30.347	1194.008
Бухг.	227.220	68.620	-	35.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	330.84
СДК	242.436	73.216	-	-	-	-	-	50.0	-	-	-	95.0	-	460.652
ЖКХ	-	-	-	-	-	-	90.0	-	-	-	-	-	-	90.0
ФК и спорт	-	-	-	-	-	-	-	30.0	-	-	-	-	-	30.0
Дорожный фонд	-	-	-	-	-	424,681	-	-	-	-	-	-	-	424,681
Итого:														
ВУС	50.691	15.309	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	66.0
Итого:	1022.391	308.762	40.0	75.0	80.0	424,681	130.0	175.0	40.0	40.0	40.0	190.0	30.347	2596,181

Глава МО СП «сельсовет Карасувский»

Динакаев Я.С.

Артык билим буршав бермес

бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет средств местного бюджета. Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемые из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД.

Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета.

7. Утвердить расходы МО СП «сельсовет Ортатюбинский» в сумме 5356735 руб.

8. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2018 год, а также сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения соответствующих изменений в настоящее решение.

В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2018 год.

9. Опубликовать настоящее решение в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

*Председатель сельского Собрания
МО СП «сельсовет Ортатюбинский»*

З.М.Отгенов.

смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД.

Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета.

7. Утвердить расходы МО СП «сельсовет Карасувский» в сумме 2596.181 руб.

8. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2018 год, а также сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения соответствующих изменений в настоящее решение. В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2018 год.

9. Опубликовать настоящее решение в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

*Председатель сельского Собрания
МО СП «сельсовет Карасувский»*

Я.С.Динакаев.

Аыр бир аьдем яшав бойында бир неше оьмир кезегин оьтеди. Сол кезекти кайтип оьтуьви ога бактысы ман буйырылады, сол бактыдынъ коьп ерлеринде ол оьзи кайтип оьтпеге керекти де белгилейди, кыскаша айтканда, аыр аьдем – оьз бактысынынъ иеси.

Бала шак, кызыклы эм кызувлы яслык, токтастырылган эм беркитилген, пискен эм эсли шаклар. Кай-кайсысы да оьз ярасыклыгы ман, кыйынлыклары ман эсте каладылар.

Яслык шак солардынъ ишинде энъ де маьнели болатандыр деп эсима келеди. Кеспи сайлав, ис орынды табув, аьел курув эм сондай аьдем яшавында маьнели оьзгерислер яслык шагына келеди.

Буьгуьнлерде оьзининъ яшавынынъ маьнели кесегин Батыр-Мурза авылында тувып-оьскен билимли кызалак Мунира Саадин кызы Аблезова да оьз бактысына коьре оьтеди. Ол элимизде тыныш болмаган 1995-нши йылда тувган. Олай дегеним, сол йылларда экономикалык аьллер айлак ийгилерден тувыл эди

Сол кыйынлы йылларга бала шагы келген болса да, Мунира оьз орынын беркитип келеди. Ол Батыр-Мурза авыл орта школасын бириншилердинъ бириси болып, алтын медальге йогары уьстинликлер мен 2012-нши йылда кутарган. Билимли кызалак школа яшавында белсен катнасып келген, аыр катнаскан шарасында да грамоталарга тийисли болатаган эди. Буьгуьнлерде сол грамоталарды онынъ анасы Альфира аявлап саклайды. Мунира ата-анасынынъ да сенимин алдыда да аклап барады. Ол школады йогары уьстинликлер мен кутарганнан сонъ, элимиздинъ бас каласы Москвадагы

Россиядынъ патшалык социаллык йогары окув ошагындагы билдируьв технологиялар факультетине окымага туьседи, кесписи бойынша «Бизнес-информатика». 2016-ншы йылда Мунира, бакалавриатты кызыл дипломга битирип, ата-анасын тагы да оьз етимислери мен суьйинтти. Сол ок йыл ол алган билими мен токтап калмай, оьзи окыган йогары окув ошагындагы магистратурага туьскен кесписи бойынша «Прикладная математика». Мунира билимге ымтылып туратаган кызалак, ол куьн сайын билимин беркитуьв, оьстируьв уьстинде ислеп турады. Окувы ман бирге ол ислемерге де улыгиреди. Аьли уьшин ол Россия элинде энъ де

Баьри зат та ога кызыклы

атларын билетаган эди.

Школада да Юнус билимли окувшылар санында эди. Онынъ билим табанын биринши окытувшысы Лиза Сейдахметовна Баймурзаева салган десек оьтирик тувыл.Ол коьп класс шаралар уйгынлап, аыр бир окувшысынынъ бар оьнерин ашыклап туратаган эди. Буьгуьнлерде сол биринши окытувшыдынъ кыйыны акланады демеге де боламыз. Юнустынъ буьгуьнги етимисинде саниятлар мектебининъ окытувшысы Марина Юнусовна Кургановадынъ да уьлиси бар. Юнус Марина Юнусовна юритетаган драмкружокка барып баслаган куьнлерден алып, ол салатаган пьесалардагы рольерге кирисип калды. 2012-нши йылда Юнус юретаган А-Х.Джанибеков атындагы

уьйкен ИТ- компаниялардынъ бириси «ОТР-2000» аналитик ис аьрекетин бардырады. Мунира куллык этетаган ИТ-компаниясы ПО киргистуьв эм бизнести автоматизациялав уьстинде куллыклар юритеди. Мунира – карьера бойынша да, билими бойынша да куьннен-куьнге оьспеге ымтылып тураган кызалак. Ол Альфа-Банк проекти бойынша технический етекши болады, QIWI-Банк проектине де оьз косымын этип, «Сто-Лото» эм «Иркут» авиационлык компанияларынынъ проектлеринде де катнасады. Солар ман да бирге Мунира Саадин кызы JAVA(программирование тиллерин уьйренуьв) курсларын да оьтеди. Мунира Аблезова студент йылларында оьзининъ терен билимин коьрсетип, йогары стипендия да алып турды, ол магистратурадынъ биринши курсынынъ студенти болып, Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ Сый грамотасына эм баргысына да тийисли болган.

Мунира Саадин кызы элимиздинъ келеектегиси деген яслардынъ бириси. Онынъ алдында буьгуьнлерде – ашык йоллар, ашыкланмаган илми бетлери. Баьри де сондай билимли ясларымыздынъ колларында эм алдыларында.

Мунира тек ата-анасынынъ, кардаш-тувганларынынъ сеними эм диреги болып калмайды, сондай алдыга ымтылып турган яслар – бизим ярлык яшавымыз. Етискен уьстинликлерде токтап калмай, аьли де билим тавынынъ йогарына еткендей ымтылысты, куьшти биз Мунира-бебемизге йораймыз. Кайсы ерлерде де ашык аспан сага, Мунира.

Г. САГИНДИКОВА.
Суьврете: *М.Аблезова.*

драмкружоктынъ агзалары республика кезегинде озган шарада экинши савгалы орынды алган.

Юнус школа яшавында да белсен катнасып келген, Дагестан Республикасы бойынша озгарылган савлайроссиялык «Элимнинъ бактысында Гагариннинъ бактысы» деген тема бойынша сочиненилер шарасында да катнасып, биринши дережелди дипломга тийисли болган.

Буьгуьнлерде Юнус Магомет-Али уьылы Дагестан патшалык университетининъ маданият факультетиндеги актерлык усталык боьлигининъ студенти болады. Сонда да Юнус оьзин тек ийги яклардан коьрсетип келеди. Окувда йогары уьстинликлерди коьрсеткени эм университет яшавында белсен катнасатаганы уьшин Юнус йогары стипендия алады.

Бу йыл язда Юнус оьзининъ янына якын кесписин байырляк. Алдында ашык йоллар эм яслык йыллары, толмаган эм толаяк мырадлары.

Бу ерде атасы бир аьлемет хабарын билдирди.

– Мен, балаларым кишкей заманларда, Махачкаладан бир диск аькелген эдим. Ишинде бизим Армиядынъ акында кинофильмлери бар эди. Соьйтип кеделерде патриотизм сезимин тербияладык. Эндигиси олар Савытлы куьшлер сырасында куллык этпеге аьзир, – дейди Магомет-Али.

Буьгуьн Россия студентлер куьни, сол куьн биз савлай студентлеримизди, сол санда Юнус Хановты да ак юректен байрам ман кутлаймыз, алдыда тек ийгиликлер, яхшылыклар йораймыз, аыр баславынъыз элимиздинъ пайдасына болсын.

Г. КУРГАНОВА.
Суьврете: *Ю.Ханов.*

Ах, Ногай шоьлим, кишкей меним ногай халкым, туьган-оьскен ерим, сиз мени эситесиз бе?

Куьушли ямгырлы ел эседи, он доьрт ясындагы Фаридадынъ йылап соьйлегени эситилмейди ысылдаьдан, коллары коьгергенлер сувыклыктан, коьзлери сискенлер йылаьдан, ама юреги ашыйды. Бар ма экен бу дуьняда дуьрыслык? Бар ма экен деп, актеректи кушаклап, сылкылдап йылайды Фарида. Ах, атам, атам, аньламады оны бирев де, ынанмадылар, коьтерилдилер. Неге кеттинъ бизди таслап, неге тайдынъ дуьнядан замансыз? Кырк ясынъа да толмай, оьзинъ ялгызлыкта оьсип, мени де ялгызлыка калдырдынъ.

Фаридадынъ коьзине коьринеди авырыган атасы: юьвырканга оранган, тактаметте созылып яткан, арган, тек саргайган эки коьзлери калганлар. Ах, кайтип ол йоьткиреди, кайтип ол тынысын алады. Ах, атам, не зат этейим сага? Атасы йоьткирген сайын, кыз оьзи атасы уьшин йоьткирмеге суьйгендей болады. Атасы, тега-ран бир йоьткирип, кан кусады. Атасы йоьткирген сайын кишкей Фарида, коьзалмага коркып, атасын аяп, бир аз сама уйкласа экен деп, не этеегин билмей, оьрилген узын шашын бирде босатып, бирде оьрип турады.

Фарида ирелерге карап шыгады. Олардынъ коьп йыллардан бери туратаган сарайлары омырамага туры. Исмаил Муратовтынъ атасы Аж-Юсуп бас койиы болып куллык эткен. Сосы мекан ога атасыннан калган эди. Эсиклердинъ энегерлерин сувырылып турадылар, аьруьв ябылмайдылар. Пеишлер де аьруьв янмайдылар. Пеш ягылмаса, авырмаган аьдем де йоьткирип авыряк. Басиылар келип ашап, анаь затты, мунав затты этермиз деп, тек авызлары ман бажарып, кететаган эдилер. Ах, атам каьрып, неше кере каты авырып, юьвырканга оранып ятты. Бир тиревимиз, яде юьвыкларымыз болган болсалар, булай болмак эди.

Фарида терен ойга коьмилген, тыныш таппай, атасы Исмаил экелери олтырткан актерекке барган. Ол анасынынъ кайтип касына келгенин билмей калды «Ай, Фари, кызым, юр кайтайык», — деп Навсипли кызын кушаклап.

— Туьыл, туьыл, мама, — деп Фарида анасынынъ кушасыннан алдыга айырылып адымлады. — Туьыл, деп айтаман. Алладынъ иши туьыл, аьдемнинъ иши. Аьдемлер эттилер, аьдемлер оьлтирдилер меним атамды.

— Кой, кызым, эсинъди йий, Алладан коркпай, кайтип соьйлейсинъ, — деди Навсипли.

Кишкей куьшик Джюльбарсты атасы Исмаил авкеьген эди Фаридага. Соннан бери Джюльбарс Фаридады ялгыз калдырмайды, экелери бирге юредилер. Аьли десенъ, куьшилек те, Фаридадынъ соьйлегенин туьра коьрип, Навсиплиди ялгыз калдырып, Фарида ман бирге шатты.

— Кызым, токташы, — деди анасы. Фарида, анасын аяп, артка буьрылды, анасын саклап турды. Джюльбарс Фаридадынъ белдемсининъ этегин тартып ойнады.

— Тай, Джули, йыртасынъ белдемди, — деп бакыры кызалак ийтке.

— Кызым, — деп Навсипли Фаридага янасты. — Сага авылдан кызлар келгенлер. Тайрат кыймасынъа бар. Школага неге юрмейди? Коьп дерислерди йиберген. Биз коьмек этейик, аньлантайык деп келгенлер.

— Керек туьыл, мама, мага олардынъ аньлатканлары, олар да куьлп туратаган эдилер. Аьли, мама, мен ялгызбан. Неге? Неге менде аданас, я аьпте-синъли йок? — деп йылады Фарида. — Олар баьрисиде мен-

нен иийкенедилер. Окуьга бармаякпан. Школага барсам, юьвсан, тезек ийиси шыгады деп, куьледилер, окытувиылар балалардынъ авызларын яптыра-яктынъ орынына косылып куьледилер. Ол дуьрыс па? А сен, мама, мага бар дейсинъ.

Навсипли оьзининъ кызынынъ касиетин аьруьв билетаган эди. Ол, коркып, уьндемей эди.

— Мама, сен кызларды оьзинъ озгаршы, меним коьрингим келмейди, — деди Фарида.

Навсипли баьрин де аньлады. Кызы бек оьктем, айткан болса, арт кайтпаяк. Эндиги, ол бу школага бараяк

Гульшаар ШАНДАКОВА

Ялгызлык

Кишкей повесть

туьыл. Тоьмендеги авылда Навсиплидинъ синълиси яшайтаган эди. Яшавлары бек аьруьв, уьш кызы да бар, байы зоотехник болып куллык этеди. Навсипли кызын сонда тургыстып, окытпага уьмитленди.

— Аьши, кызым, мен Зулай ман соьйлескенмен. Зулайъа суьйинип калды. Сен оларда турып окыяксынъ дегенге, суьйинди, — деди бир куьн анасы.

— Оьзек те, суьйинер, мама, служанка бараякта. Баьри де куллыкты этсе, кирин де юьвса, оьтпегин де салса, неге суьйинмесин.

— Кой, кызым, тай, кайтип соьйлейсинъ? Сен биревди де яратпаяксынъ. Ол сенинъ тапкан ананьнынъ синълиси ше, ят аьдемлерде турак туьылсынъ. Оьзек те, кызым, керек заманда этерсинъ куллык та, кайтип мен сени уьйреткенмен. Баьри затты да, Аллага иуькир, билесинъ. Оьлсем де, кыйналмайман. Бирев де артымынан соьйлемек, Навсипли кызын бир затка да уьйретпеген деп, — деди Навсипли.

Фарида Зулайъадынъ уьйинде турады. Окуьы да аьруьв. Онынъ бир уллы мырады бар. Атасы Исмаил да онынъ уьйкен аьдем болганын суьветаган эди.

— Фарида юристке окымага туьсе-екпен деп язады, — деди бир куьн Навсипли конъгысы Маржанатка. Куртка аньламаганын: — Не дейсинъ? — деп кайтарадан сорады.

— Оьзим де аьруьв аньламайман. «Юридикст не яде юрист не, мутканман, сондай бир закон бар. Сога окыак, Маржан, кызым, — деп билдирди Навсипли.

— Прокурор ма, судья ма? — Аьши, аьши, — деп Навсипли, Маржаннынъ аньлаганына суьйинип, коьк конвертти буьклеп, кисесине салды.

Ах, кызым, кишкей Фаридам! Навсипли Фаридадынъ ялгыз оьскенине бек кыйналактаган эди. Фаридадан алдын эки эгиз кыз оьли туьган эдилер. Ах, олар болган болсалар, Фаридам оьзин ялгызбан деп, санамаяк эди.

— Ах, баьри де Алладынъ иши, — деп куьрсинди Навсипли...

— Фарида, — деп бакырды Зулай. — Сен не, эситпейсинъ ме?

— Не зат, абай? — деди Фарида.

— Мен не деп айткан эдим? Пештинъ куьлин алып, тезек кала дедим де. Сизинъ тамакларынъызга оьтпек керек ше!

— Аьши, аьши, абай. Аьли бараман, — деп кыз асыгып шыкты.

Бир аз заман кеткенлей, Зулай тагы да шакрыды.

— Не зат, абай?

— Ун ийлегенсинъ ме?

— Йок, мен ун ийлесем, окуьга кешигеекпен.

— Бир зат та болмас, — деп, Зулай, диванда ятып, телевизордан кино карайды.

— Аьши, анаьлар неге эткен йоклар? Олар уьшев болып, баьри затты да мага калдырганлар. Баьри затка да меним колым етпеек.

— Караи, бу кызга! Кайтип соьйлейди. Сен соьйтип соьйлемейтаган эдинъ де.

Аьши, абай, такъже не честно.

— Ах, законница, честно-нечестно дейтаганына. Сага кызлар аьруьв коьйлеклерин бердилер де, кой язык кийсин деп, сага даром бергенлер ме? «Исле-меген тислемес» деген такпак бар. Сен билесинъ ме, бу коьйлек неше маьнет экенин? Базарга элтеп сатсанъ, йорык элли маьнетке бермеге болаяк, — деп Зулай ашуьын тыялмайды.

Фарида, заманга карап, асыгып, унды ийледи. Колын юьвип, басын тарап, кийинип баслады. Зулайдынъ айтканлары юрегине тийдилер. «Ах, киймес экен мен солардынъ бир затын да. Тек менде кийгендей кийим йок. Бу кеште ойын да болаяк. Аьыр ойлардан Фарида оьзининъ кемшилигин, ялгызлыгын, ярьлыгын оьткир сезип, тынышлык таппай, кыйналды. Неге мен баьриндей туьылман. Неге тек мага бу кыйынлык артылан? Неге меним атам йок? Кайзаман менде аьруьв куьн тувак, кайзаман тынышлык болаяк? Булардынъ соьзлериннен бездим. Белки, окуьды таслап, анамга барып, кой баксам ша?»

Фарида анасын бек сагынган эди. Юма куьн ол, уьйге барып келейим деп кетеди. Зулай билсин деп, бир кесек кагытка: «Мени излеменьыз, мен уьйге кеттим», — деп язык калдырады.

Навсипли кызын коьрип суьйинди, бетин суьйип, кайтип коьзлери ясланганын да билмей калды.

— Ах, кызым, кызым, тек аьли эсиме алып туры эдим. Муна юма куьн сама келгей эди деп. Бир яман туьслер коьремен. Аьруьвсинъ ме, кызым? — деди.

— Мен ше аьруьвмен, мама, — деди Фарида.

Навсипли ынанмады, кызына тагы да бир аянышты карады. Ол бек арган, узын болып оьскен, болса да, коьрмеге бек ярасык, коьзлери оттай болып янатаган эдилер. Фарида атасына бек усайды, тап Исмаилдынъ оьзи.

Фарида да анасынынъ сав туьыл экенин сезди. Анасы атасыннан сонъ каты авырды. Аьли де арган, саргайган, бек картайган, бетлери тыртайган, Навсипли кызынынъ теи-

керуьвли караганын сезип, бир зат та болмаган ша:

— Кызым, шешин. Мен аьли сага бир исси шай асайым, — деп йоьткире-йоьткире савнеге шыкты.

«Ах, анам-ав, бек авырсынады экен», — деп ойлады кыз.

Навсипли, авырса да, кызына билдирмек болып, куьлемсиреп, хаьбарлар айтып, кызын алдандыряк болып шалысты.

— Мама, — деди Фарида, — мен энди бала туьылман, мен сени мен калайым, кой багарман.

— Кой, кой. Онъмадым-ав, не затлар соьйлейсинъ? Сен окы, окуьынъды

Гульшаар ШАНДАКОВА

кутар, атанъ бек суьветаган эди окуьга туьскенинъди. Айтышы, кызым, ясырма. Сага Зулайда авыр ма? Сени олар шет какпайдылар ма, авыр айтпайдылар ма? — деп тынышсызланды анасы.

— Йок, мама, бек аьруьв, олар мага бек аьруьв карайдылар. Мине мага не зат бергенлер, — деп Фарида кийимлерин коьрсетти.

— Ах, олай болса аьруьв, — деп Навсипли ойланды, кенем де ишиннен шекленди.

Зулайъа бек кызганияк, ол артык яхшылык этетаган аьдем туьыл. Болган сайын, обьырсынып, кызганып туратаган. «Кой, не зат ойланаман мен. Белки, аьли басына тийгендир, акылы келгендир, — деп ойланды Навсипли.

Фарида, уьйди йыйыстырып турганда, Исмаилдынъ суььретин коьрип, шанъын суьртти. Касында Исмаилга берилген кызыл кагыт та, Сый грамота да бар эди. «За достигнутые успехи в социалистическом соревновании», — деп онда язылган эди.

— Ах, атам, — деди Фарида, шанъын сытырып. — Грамотадан оьзге бир затынъ да йок. Сен соьйтип дуьня ярыгын коьрмей ислегенсинъ, авыр куллыктан маразлы да болгансынъ. Не уьшин деп сорайман? Етпис иьлдынъ бойында бир зат та туьрленмеди. Сен де кеттинъ дуьнядан тайып, калды сенинъ совхозынъ борышлы болып. Кимнен сораьклар, кимнен алаяклар борышты? Эш биревден де.

Фарида, уьй куллыкларын битирип, кырга шыкты, конъгысы Маржан-абайды коьрди. Маржанат Фарида ман саламласып, уьйге кирди.

— Лаьйлаь, Навсипли, кызынынъ келгенин де айткан йоксынъ-ав! Янынъда турып, бир зат та билмеймиз, эситпеймиз, коьрмеймиз, — деп куртка разы туьыллыгын билдирди.

— Ай, кызым меним — конак, — деди Навсипли, олтырады Маржанатка ийтей берип. — Олтырышы. Бир аьруьв сап-саре шай кайнатканман, ишейик бирге.

— Ишейик, ишейик, — деп Маржанат та столга юьвк янасты.

— Ай, коьзим, яным, Навсипли, — деди Маржанат. Сен мени тек буьгуьн билмейсинъ. Экевимиз конъгысы болып коьптен турамыз. Айтаягым сенинъ кызынъ Фарида кайтип ярайды мага. Кайтип коьзим бар-ав, ишенимге алар эдим. Меним ишеним де аьруьв яс, — деп мактап баслады. — Рашид тек кишкейлей калган, атасын коьп билмейди, келишим аьруьв караган. Окуьын битирип, аьскер сырасына кеткен, тезден, Алла буйыртса, келмеге керек.

— Ах, оны ким биледи, Алладынъ

язганына коьре болар. Бизден аьли сораьклар ма яслар. Белки, олар бир-бирин яратпаслар, — деди Навсипли.

— Кой, не соьйлейсинъ, — деп боьлди оны Маржанат. — Сенинъ кызынъды яратпаяк аьдем бар ма авылда, баьрисиде тек сенинъ кызынънынъ акында соьйлейдилер. Кайдай аьруьв кыз, кайдай ярасык, кайдай бавырмалы дейдилер. Аьр ким де сени мен кудагай болмага суьеди. Тек мен авылдынъ ишкити кеделерине барганын унамайман. Ах, не керек эди, ол Рашидиме бола койса!

Маржанат кеткенде, Навсипли терен ойга коьмилп калды: «Лаь, кызынъ да оьскен. Яслар да карайдылар экен», — деди Маржанат. Мен аьлиге дейим оны бала этип тураман. Аьше, энди аьзирлик те коьрмеге керек болар. Кимге де барсын, ястык-юьвыркан аьзирлемеге керек», — деп куьбирденди.

— Мама, сен ким мен соьйлейсинъ? — деди уьйге кирп келген Фарида.

— Ай, койиы маманъды. Маманъ сенинъ картайган, оьзим-оьзим мен соьйлеймен.

— Сени Маржанат-абай коьзады бугай, мама? Не дейди карт-абай?

— Не десин, кызым, сени байга бермеге заман, дейди.

— Кайтип, кимге, меннен соравсыз ба? Эгер яс шолак, сокыр болса ша, — деп Фарида куьлемсиреди.

— Йок, балам, — деди анасы, бек аьруьв, туьзем яс. Онынъ ишени.

— Э, коьргенмен оны. Маржанатка келетаган эди, агаи ярып, ер казып кететаган эди.

— Яман яс деп айтаяк туьылман. Атасына усаган, куллыкшы, — деди Навсипли. — Анасы тек алтаьыз. Ялгыз кайнанадын таслап, баска авылга коьити. Кедеси келди карт анасынынъ артыннан. Ама Маржанат—язык бармага унамады. Мен мунда туьганман, мунда оьлеекпен деп, йиберди ишенин.

Фарида аьлиге дейим байдынъ акында ойлантаган эди. Мине энди анасы оны уьйкен ойга калдырды. Фарида, уьйдеги баьри де куллыкларды кутарып, кайтпага аьзирленди.

— Мен сага бир аз азык аьзирлегемен. Юьмыртка, бал, каймак аькетерсинъ Зулайъа, — деди анасы.

Фарида анасына аянышты карап:

— Мама, керек туьыл, оларда не де бар, аштан турмайдылар. Зулайдынъ куьевиде кайдан да бир затлар табады.

— Сен оьзинъ ашатагы, мама, — деди.

— Кой, кой, кызым, бос кетпе, мен билемен Зулайды, — деп Навсипли, оьзине де калдырмай, баьрин баласына салды. Тагы да не зат береегин билмей, колына бес маьнет акша ыслатты.

— Аман юр, окуьынъа кара, тезден экзаменлеринъ. Окуьга туьсеекинъ, мутпа. Мен сага келермен, — деп Фаридады озгарды.

Навсипли автобуска олтырып кеткен кызынынъ артыннан коьпке дейим колын булгап турды. Бир-эки пише, Навсиплиге карап, сыбыр-сыбыр этип, куьлдилер: «Караи мене каьрыпке, кызы кайдай, оьзи кайтип кийинген. Орамга шыкканда сама бир аьруьв кийим киймесе болмай ма?» — деп ыржайып, эринлерин Навсиплиге кемиейтип, касыннан озып кеттилер. «Эх, ялган дуьня, — деди Навсипли. — Эсик тесикке куьледи деп, булардайлар акында айтылган болартагы».

... Зулайъа, Фаридадынъ келгенин коьрип, я суьйинеегин, яде урсасыагын билмеди. Не болса да, кызды колга алмага керек деп, ойланды. Оьзин сувык этип коьрсетти, эм баьри куьшин салып:

— Фарида-а-а! — деп бакырды. — Сени ким йиберген авылга? Кимнен сораганынъ? Неге хозяйин боласынъ?

(Ызы болаяк).

Ногай шоьлде оьзимди уьйимдедей сеземен

Янъыларда Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Ногай районынынъ аькимбасы Энвер Керейтов пан хабаршымыз Эмир Отевалиев коьрисип, тоьмендеги сорауларга яваплар алды. Сол хабарласувды тоьменде беремиз.

Сорав: *Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Ногай районында яшайтаган халкымыздынъ яшав аьли кайдай экен?*

Явап: Республика Аькимбасынынъ демевлик этуьви мен районымыз алдыга оьрленип баратаганын белгилегим келеди. Мысалы, буюгуьнлерде бизде «Россия» деген аьлиги заманынъ физкультуралык, савландырув комплекси аьрекет этеди. Онда спорттынъ айтпага, футбол, волейбол, баскетбол, настольный эм уьйкен теннис кеплери кенъ оьрленедилер. Баска болып, тренажерлык эм фитнес заллары, душевой кабиналары да орын тапканлар. 200 орынлы балалар бавы, Эркин-Шахар авыл маданият уьйи салынганлар. Адил-Халк авылында да сондай маданият уьйи кереги акында сорав да шешилгенге эсап. Ювык арада биз онынъ курылысын басаякпыз. Икон-Халк авылында эркеклерге эм кыскааяклыларга айырым зоналы эки фельдшер-акушерлиик пунктлары ашылганлар. Сол заманга дейим мундай боьлинуув йок эди. Сол затлар яшавшыларга онъайсылык тувдыратаган эди. Куьресуув уьшин эки залларынынъ да курылысы бардырылады. Сувдынъ толув шагында Уьйкен эм Кишкей Зеленчук, Кобан йылгаларынынъ тоьгерегин коршалавга каратылган эки дамбалар салынган.

Сорав: *Буюгуьнлерге дейим сиз Дагестан Республикасынынъ Ногай районында болгансыз ба?*

Явап: Дагестанга, оккинишке, биринши кере келдим. Буюгуьн оьз ис йолдасымды кутламага деп, келгенмен. Буюгуьн официаллык йолгыска деп, Ногай районына Карашай-Шеркеш Республикасында яшайтаган ногайлардан туьзилген делегациядынъ сырасында Ставрополь крайыннан Карамурзинский, Канглы авылларыннан эм Нефтекум районуннан ваькиллери болып келдик.

Сорав: *Савлай районларымыз ара куллык этуьв бойынша кайдай оьрленуьвлер болаягын коьресиз?*

Явап: Биз маданият, спорт, экономика ягыннан аьрекет этуьв бойынша проектлерди караймыз. Мунда шыгарылатан затлар-

ды, биз оьзимизде яшавга айландырып, яйылдырып бараякпыз. Солай этип, биз спортсменлер, маданият аьрекетшилер, бизнесменлер ара катнасувларды беркитермиз, олар бир-бириси мен тар байланыс тутпага амал табааклар. Интернетте аьллесуув бизге бек аз болады. Биз бир-биримиздинъ кайтип яшайтаганымызды коьрмеге, баьри регионлардагы ногайлар ара катнасты ийгилендирмеге, бай этпеге керекпиз. Маданиятымызды мутпага керек тувылмыз.

Сорав: *Караногай еринде ногайлар ман хабарласувдан, аьллесуьвден сонъ, кайдай баскалыклар эм усасувлар аранъызда бар экенин коьресиз?*

Явап: Бизди хабарласпага суьювимиз эм билмеге ымтылувымыз ювыкластырады. Ногайлар бек куллыксуьер халк болады. Бизде тавлар, алыска да карап болмайман, карасым тавда токтайды. Мунда мен шеткирыйсыз шоьлдинъ кенълигин коьремен. Шоьлге суьйим менде канымда бар экенин, оьзимди шоьл аьдеми этип сеземен. Шынты ногай еримде болувым, менде оьктемлик тувдырады.

Сорав: *Солай болып сиз оьзинъизди Кобанда да, Караногайда да ийги этип сезесиз бе?*

Явап: Ногай шоьлде мен оьзимди уьйимдедей этип сеземен. Аьдемлердинъ юзлеринде куьлки барын, мени уьйкен конакусьюерлиги мен йолыгатаганын, конакка йылы шақыратаганын коьремен. Сол зат бек суьйиндиреди, мени соьйтип йолыкканларына мен бек разыман.

Сорав: *Район етекшиси болып яшавда сиз кайдай ойларды демевлейсиз?*

Явап: Бас деп оьз соьзинъе

алаллык. Эгер сен биревге соьз берсенъ, оны толтырмага яваплысынъ. Бизде, ногайларда, «Оьзим оьлсем де, соьзим оьлмесин» деген такпак та бар. Экиншилей, сен сенген халктынъ сенимин акламага керексинъ. Район аькимбасынынъ сенимин аклап, Ногай районынынъ оьрленуьвине колыннан келген баьри затты да этпеге – меним борышым болады.

Сорав: *Сизинъ атанъыз сыйлы илми куллыкшысы Рамазан Керейтов сизге кайтип коьрим болган?*

Явап: Сен кайтип оьзинъе караганын суьйсенъ, соьйтип аьдемлерге де карап бил, деп уьйреткен. «Бирев мен хабарласанъ, туьрли яшав аьлдеринде бола калсанъ, оьзинъди онынъ орынына салып кара, сога карап токтас шыгар, деп айтатаган эди. Буюгуьнге дейим де баска ман хабарласканда, мен сол аьдемде оьзимди коьремен. Сонынъ уьшин, сол баска аьдемдей болып, мен де оьзиме бир де яман зат йорамайман.

Сорав: *Мухтарбий Кошманбетович - политикада яс аьдем. Сулыплы политик болган сонъ, сиз ога кайдай йоравлар айтарсыз, маслагатлар берерсиз?*

Явап: Ол онъайлы предприниматель, коммерсант болады, ама районды етекшилев – ол баска зат. Мунда аьдемлер мен ортак тил тавып билмеге керексинъ. Ол баьри уьшин де, айтпага, янъы тувган баладан алып, ясуьйкенге дейим яваплы болады. Бир кыйынлыкка да карамай, алдыга барув керек. Оьзинънен уьйкен, сулыбы болганлар ман маслагатласпага керек. Эгер сенде сондай уьйкен демевлик болса, олардынъ сулыбы туьрли аьлдерде коьмек этип, ярдам болаягына соьз йок. Властьке келген кесек болжал ишинде, районда коьп зат этилгени акында коьлемлик билдируьвлер амалларыннан билмеге амалымыз да болды. Биринши емислери барын да коьремиз. Бас деп, онда кенъ яшав сулыбы бар. Ол етекшилик исине келген окув ошагынынъ туьнегуьнги студенти тувыл, онынъ иштелик куьши бар. Эм буюгуьнлерде онда баьри зат та болып келеятыр.

Хабарласувды Эмир Отевалиев юрткен.

Суьвретте: *КЧР Ногай районынынъ аькимбасы Энвер Керейтов.*

Тувган ери оьзине тартады

Буюгуьнлерде ногай ясларымыздынъ оьзлери сайлаган кеспилери бойынша элимиздинъ туьрли муьйислеринде аьрекет этип, сыйы-абырайы болувы кайсы ногайдынъ да юрегинде оьктемлик тувдырмай болмайды.

Сол яслардынъ бириси болады ногай йигитимиз Аслан Казмукханбет увылы Эспергенов. Ол Казмукханбет эм Фаризат Эспергеновлардынъ татым аьелинде тувган.

Аслан Казмукханбет увылы район орталыгы Терекли-Мектеб авылында 1993-нши йылдынъ 16-ншы октябринде тувган. Ногай яс А.Ш.Джанибеков атындагы мектебинде билим алган. 2008-нши йылда ол Сургут каласындагы нефтяной техникумга туьсип, оны етимисли тамамлайды. Аслан 2012-нши йыл аьскер сырасында эр борышын яваплы толтырып, аман-эсен кайтады.

Кайратлы яс, оьз билимин оьстируув мырадта, Тюмень каласынынъ индустриальлик институтынынъ химикалык технология боьлигине заочно туьседи. Билимге ымтылысы болган аьдем, кайсы оравлыкларды да оьтип, ойларын, мыратларын яшавга шыгарып келеди. Институтты етимисли тамамлап, Сургут каласындагы нефтегаз организациясында баслап оператор, буюгуьнлерде инженер-технологтынъ аьрекетин етимисли бардырады.

Билимли, йогары кеспи-

ли специалист болган ясымыз, мине 10 йыллар бойы оьзи тувган ериннен алыс болган Сургут каласында юреги мен сайлаган кесписи бойынша элине оьз пайдасын тийдирип келеди. Алыста болса, кайсы аьдемди де тувган ери, шоьли, авылы дайым оьзине тартады.

Район аькимбасымыз Мухтарбий Аджековтынъ билимли, кеспили ясларымызды Ногай районына шақырув деген ойын, Аслан да уьйкен эс, маьне берип, юреги сенип яклайды.

– Элбетте, мени де оьз тувган шоьлиме, уьйиме тартады, эгер районымызда куллык болса, кайтпага эм халкыма пайдамды тийдирмеге, уьлисимди коспага аьзирмен. Мендей болып, алыс якта ислеп юрген яслардынъ саны коьлем, сол яслардынъ аьр кайсысы да тийисли ис орыны болса, кайтпага болаягына соьз йок. Олардынъ коьбиси тувган еринде куллыктынъ йоклыгыннан амалсыз болып кеткенлер, – дейди Аслан келеекке сенимли карап.

Оьз кесписининъ устасы Аслан Казмукханбет увылынынъ алдында етимиске аькелеек йоллары, сынавлары аьли де коьп. Сол йоллар дайым да ашык, таза болсынлар. Сол ногай ястынъ ойлаган мыратлары яшавга айланып, дайым да оьз халкынынъ атын айттырып, данъклалып келсин.

Суьвретте: *Аслан Эспергенов.*

БАСПАДАН ШЫККАН

Уьндирикте – янъы китап

Белгили ногай язувшысы Иса Суьюнович Капаевтинъ «Ян кылыш» «Меч судьбы» деген китаби дунья ярыгын коьрди. Китап автор ман толтырылып, эм толы кепте исленип, эки тарих тергевлериннен туьзилген. Бирин-

шисинде Чингизханнан Эдигеге дейим эссе жанрында ногай мырзалар

уьстинде турган аьскер басшысы Эдигединъ яшав йолы коьрсетилген, баскасында «Ян кылыш» деген тергевинде коьплеген документальлик макалалар негизинде Сырт Кавказында 1550-нши - 1640-ншы йылларында болган

Ордасынъ туьзилуьви акын да хабарланады. Оьзгери-стинъ оьрленуув хронологиясына коьре, автор орта оьмирлерде яшаган ногайларынынъ, айтпага, Турция, Персия, Россия патшалыклары ман ара кат-

насувларын кенъ ашыклап коьрсетеди. Тергев ислери ногай халкынынъ тарих аьрекетшилер, топонимикалык атлары, дини акында баалы халк таварихлери келтирилген косылмасы ман да канагатланган.

Китап Москва каласын-

да «Голос -Пресс» баспасында дунья ярыгына шыккан. Дизайнер Асият Акимова ман китап кеспили кепленген. Шыгармады суьвретшилер Г. Гагарининъ, А. Койлакаевтинъ, Д. Федоровтынъ суьвретлери ярасыклайдылар.

ОБНЕРЛИЛЕР

Балалар уьшин завыклы

Янъыларда Савлайроссия-лык турне бойынша Терекли-Мектеб авылындагы халк яратувшылыгынынъ эм маданият оьрленуьвининъ орталыгында Сочи каласыннан цирк артист-лери балаларга оьз оьнер-лерин коьрсеттилер. Бала-лар уьшин ондай шаралар бек кызыклы экени биревге де сыр тувыл эм цирк районымыз-да куьн сайын да болмайды. Солай ок коьп балалы аьеллер-динъ баьриси де баьри бала-ларын да сосындай шараларга йиберип болмайтаганы да биз-ге белгили. Сосындай аьллер-де «Инсан» саваплык фон-дынынъ ваькиллери оьз ийги ислери мен, ниетлери мен дай-ым да табыладылар. «Инсан» саваплык фондынынъ етекши-си Абдулла Атангулов райо-нымызга цирк келгенде адми-нистраторы Борис Мохов пан йолыгысып, оьзининъ ак ниет-ли тилегин айтты: «Ногай рай-онында яшаган сакат, етим, керексинген балаларды цирк-ка тегин киргистпеге». Соны ман А.Атангулов билимлен-дируьв управлениесининъ

етекхиси Кайтархан Отеге-нова ман да йолыгысты. Кай-тархан Юсуповна районымыз-дынъ школаларына эм балалар бавларына Терекли-Мектебте 18-нши январьде цирк бола-ягын билдирди. Билимлен-дируьв управлениеси мен «Инсан» саваплык фонды бир-гелесип, циркка районымыз-дынъ школаларынынъ, бала-лар бавларынынъ балалары-нынъ келуьвине оьз уьлисин костылар. Оьз шеретинде цирк етекхиси Игорь Кузнецов Абдулла Атангуловтынъ тиле-гин кабыл этип, районымыз-дан 200 балады тегин циркка киргистти. Сосы керексинген балалардынъ ата-анасы сосын-дай ийги ис уьшин, балалары суьйингени уьшин оьз разы-лыгын билдиредилер. Солай ок А.Атангулов цирк етекши-левине билетлер тегин берил-ген балалардынъ ата-анасы атыннан разылык хат аьзир-леп, йиберди. Цирк етекхиси Игорь Кузнецов эндиги йыл да Ногай районына келмеге ни-ти бар экенин билдирди.

Н. КОЖАЕВА.

РАЗЫЛЫК

Коьнъил мен де, дарман ман да

Бизге район эмлenuьв уьйи-нинъ терапия боьлигинде эмлe-меге туьсти. Боьликтинъ заведу-ющийи Динара Аккишиева биз-ди ашык коьнъили мен йолыгып, авырувымыздынъ себебин де тавып, тийисли дарманлар язды. Бу куллыклардынъ баьрисин де ол йогары кеспи усталык дереже-синде озгарды деп айтпага бола-ды. Биз сав болганша да боьлик заведующийи Д.Аккишиева да, медсестралар да, баьриси де авы-рувлыларга коьнъиллерин берип карап, оларга ак юрегиннен коь-мек этпеге шалысатаганлары аян коьринип турды. Боьликте бол-ган заман ишинде биз ийги соьз бен де, ийги карав ман да, тий-исли дарманлар ман да эмленип, коьнъилимиз коьтерилип, юреги-миз разылыкка толып, исимизге шыкпага аьзирлендик.

Боьликтинъ аьр бир куллык-шысы оьз еринде ийги ислей-ди, аьр кайсысы да куллыкларын биледи. Сол тувыл ма экен деп ойлаймыз аьдемнинъ эмлenuьв-ининъ, сав болувынынъ негизи.

А. КАРАЕВ.
М. КОЖАЕВ.

СПОРТ

Уьстинлиги суьйинтеди

Ийги яшав кебин барды-рув пайдалы болмаса, зарар-лы тувыл. Онынъ бир амалы – спорт пан каьр шегуьв. Спорт аьдемнинъ юрис-турысын, ден савлыгын беркитуьвде оьз себе-плигин этеди, яшав оьмирин де созады. Калинин авыл мек-тебининъ 9-ншы класс окув-шысы Алимурат Алиев спорт пан аьвлигеди,онынъ етискен уьстинликлерин де белгилеме-

ге болады. Тренери Динислам Сабанали увылы Кельдасов, бизим йигитти билгенине уьй-реткен. Алимурат спорттынъ тайский бокс кеби мен куьшли аьвликсе де, ога кикбоксинг те таныс болмай калмады. Янъ-ыларда ол, Москва каласында базласларда ортакшылык этип, биринши орынга тийисли бол-ды, кубок эм медаль мен савга-ланды. Биз, окытувшылар, окув-

шымыз оьз оьнерин коьрсетип, элимиздинъ бас каласындагы базласларда 1-нши орынды бий-легенине суьйинемиз эм оьктем-сиймиз. Ога коьп кыйын салган тренери Сабанали Кельдасов увылына коьп савбол айтамыз. Алимуратка болса алдыда ашык йоллар эм уьстинликлер йорай-мыз.

Г. ЯНГАЗИЕВА,
окутувшы.

Яс боксерларымыздынъ етимиси

Янъы йылдынъ алдында Ставрополь крайынынъ Суво-ровская станицасында яслар арасында халклар ара бокс бой-ынша турнир оьткерилген эди. Бу ярысларда Ставрополь край-ыннан, Дагестаннан, баска рос-сия регионларыннан, ювык шет эллери: Армениядан, Азербайд-жаннан эм Казахстаннан яс бок-серлар катнастылар.

Турнирде, солай ок Терекли-Мектеб авылынынъ 1-нши номерли Балалар-яслар спорт школасыннан тренер-окытувшы Нурадил Шангере-евтинъ 4 тербияланувшыла-ры ортакшылык этти. Олар: Ю.Уразаев (шеккиси – 36 кг) 1-нши орынды, Р.Шангереев (36,5 кг) 3-нши орынды, А.Суюндиков (41,5 кг) 3-нши

орынды эм Б.Шинмурзаев (60 кг) 1-нши орынды алдылар. Айтпага, Б.Шинмурзаев финал-да Армения чемпионы ман йолыгысып, оны енъген.

Ярыслардынъ бас судьясы Москвадан келген Р.Плиев эм бас секретари В.Арутюнян эдилер.

А. КУРМАНБАЕВ,
Терекли-Мектеб 1-нши но-мерли ДЮСШ директоры.

«Юлдыз» балалар бавы-нынъ куллыкшылар коллек-тиви Сайрат Куруптурсуновна Касимова дуныядан тайганы ман бай-ланышта оннынъ аьелине эм кардаш-тувганларына каты кайгырувын билдиреди эм бас-савлык йорайды.	«Юлдыз» балалар бавы-нынъ куллыкшылар коллек-тиви Индира Курманалиев-на Кошекбаевага суьйикли атасы топырак болганы ман байланышта каты кайгы-рувын билдиреди, ога эм кардаш-тувганларына бас-савлык йорайды.	«Ногайский район» МР Депутатлар йыйыны, «Ногайский район» МО админи-страциясы, «Ногайский район» МО адми-нистрациясынынъ ислери мен управляю-щий Тойбике Нурманбетовна Шандавова-га толыстырылып болмайтаган йойым аданасынынъ оьлгени мен байланышта каты кай-гырувын билдиредилер, ога эм кардаш-тувганларына бассавлык йорайдылар.
--	---	---

Куьнбатар авыл яшавшысы
Рамберди Джумалиевич Отарбаевке
28-нши январьде 70 яска толаягы ман

Бирин бири асыктырмай,
Оза берсин йылларынъ.
Коьнъилинъ мен картаймага асыкпа,
Аьр заманда ашык болсын йолларынъ.
Артта калсын баьри болган сыктавлар,
Тувган куьн мен сени буьгуьн кутлаймыз.
Узак болсын бир берилген оьмиринъ,
Дегенди сага ак юректен йораймыз.

Кутлавшылар: аьлбей Арувзат, кедеси Адиль, колини Луиза, кызлары Муксинет, Марина, Алимет, куьевлери Файзулла, Эльнур, Альберт, йиенлери Махач, Максуд, Астемир, Амин, Аминат, Аиша.

Калинин авыл яшавшысы
Арслан Арсланович Арслановка
31-нши январьде 11 яска толаягы ман

Ногай халкын айттырып,
Йигит болсын ясымыз.
Алдышылыкты ол алып,
Арғымакка атлансын.
Коьп коьтерип, коьп суьйип,
Арсланды биз хошлайык.
Узак оьмир, ярык яшав
Ак юректен йорайык.

Кутлавшылар: тетеси Байрав, атасы Арслан, анасы Зульфия, кишкей атасы Темирлан, акасы Руслан, кешеклери Саида, Аня, карындаслары Рашида, Радима, инилери Рашид, Юсуф, Сулейман.

Уренгой каласынынъ кишкей яшавшысы
Саида Расуловна Болатхановады
тувган куьни мен

Сенинъ уьшин гуьллер
отсын аьр дайым,
Куванышлы йылмайсынлар
юлдызлар,
Тувган куьнинъ сага буьгун
келгенде,
Сакласынлар сени, Саида,
туьз йоллар.

Кутлавшылар: Аблезовлардынъ аьели.

Калинин авыл яшавшысы
Юсуф Темирланович Арслановка
2-нши февральде 2 яска толаягы ман

Юсуф деген атынъ бар,
Тукым алып барасынъ.
Акылынъ ман, куьшинъ мен,
Халк эсинде боларсынъ.
Алдыдагы наьсибинъ
Бав-бакшадай мол болсын,
Эр санына киргенде,
Мырадларынъ оьр толсын.

Кутлавшылар: тетеси Байрав, атасы Темирлан, анасы Саида, атайлары Арслан, Руслан, кешеклери Зульфия, Аня, агалары Арслан, Рашид, аьптелери Рашида, Радима, иниси Сулейман.

Билдируьвлер

Сайлавлардан алдын

Россия Федерациясынынъ Президен-тин сайлавлар акында Федераллык зако-ны ман (9-ншы пункт, 51-нши статья) келисте «Шоьл тавысы» республикалык газетасы сайлавлардан алдынгы агитаци-яды юритуьв уьшин газета бетинде баспа майданы ман (1 кв.см. – 10 маьнет) пайда-ланмага болатаганы акында билдиреди.

Терекли-Мектебтинъ Кадрия атындагы шко-ласы ман 1993-нши йылда Эльмира Залим-хановна Еллыевадынъ атына берилген 05 АБ 0012360 номерли атте-стат куьшиннен тайган деп эсапламак.

«ШОЬЛ ТАВЫСЫ»
(ГОЛОС СТЕПИ)

+6

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынынъ Баспа эм информация министрствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленисинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылуьв заманы – 17 саьатте. Баспалавга кол басылган – 16 саьатте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 3000 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.